-Heinrich Hoffschulte, "Özgürlük, Kendi Geleceğini Belirleme ve İnsan Onuruna İlişkin Dünya Şartı", Çev. Bülent Duru, İller ve Belediyeler, Eylül 2000, S.659, s.531-533.

Özgürlük, Kendi Geleceğini Belirleme ve İnsan Onuruna İlişkin Dünya Şartı*

"Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği'nin (IULA) Birinci Başkan Yardımcısı ve Dünya Şartı Çalışma Grubu Başkanı Dr. Heinrich Hoffschulte ile Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartı üzerine yapılan görüşme."

Çev.Bülent Duru

***Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartı**, HABİTAT Gündemi'nde yer alan, yerinden yönetimin daha güçlü bir biçimde sağlanması ilkesinin yaşama geçirilmesi için, "Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi (HABİTAT)" ile belli başlı uluslararası yerel yönetim birliklerinin eşgüdümleme birimi olan "Dünya Kent ve Yerel Yönetimler Eşgüdüm Birliği'nin (WACLAC)" ortaklaşa başlattığı bir girişimdir. Yerel özerkliğe ve yerinden yönetime ilişkin temel hakları ve ilkeleri düzenleyen Dünya Şartı'nın taslağı sık sık bölgesel toplantılara konu olmaktadır. Söz konusu toplantılardan sonra, İstanbul+5 Hazırlık Komitesi'nin, Haziran 2001'de Şartı uluslararası bir sözleşme olarak kabul edecek Genel Kurul'a görüş sunmak üzere Mayıs 2000'de hükümetlerarası görüşme sürecini başlatması beklenmektedir.*

HABİTAT toplantılarında, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği'nin (IULA) Birinci Başkan Yardımcısı ve Dünya Şartı Çalışma Grubu Başkanı Dr. Heinrich Hoffschulte'nin, Şart'ın yerel yönetimler için önemi konusundaki görüşleri tartışılmıştı. Aşağıda okuyacağınız röportaj Habitat Debate'in yayın politikası belirleme kurulu başkanı Daniel Blau ve aynı kurulun üyesi Rolf Wichmann tarafından yapılmıştır.

***HD:** Neden kent yönetimini geliştirmek üzere Dünya Yerel Yönetimler Şartı'na gereksinme duyulmaktadır?*

* **Habitat Debate**, Vol.5, No.4, 1999, s.12,13.

Hoffschulte: Bu, aslında, özgürlük, kendi geleceğini belirleme ve insan onuru sorunudur: Küreselleşen dünyada, giderek artan biçimde, ne olacağını belirleyen öznelerden çok uluslararası kararların nesneleri durumuna geliyoruz. Bireysel ya da ortak katkımız olmadan bizim adımıza kararların alınması yalnızca anti-demokratik olmakla kalmamakta, kuşkuculuğu ve karşı duruşu güçlendirmektedir. Bu duruma karşı mantıksal olarak verilebilecek tepki de karar alma ve kendi kendini yönetme sürecinde daha fazla yerel katılımın olmasını arzulamaktır. Bu, her türlü bağımlılık ve küreselleşmeye karşı insancıl bir tepkidir. Uluslararası rekabet ortamında, güvenlik sorununda olduğu gibi, ortak çıkarlarımızı savunacak güçlü Devletlere ya da büyük birliklere gereksinim duymaktayız. Oysa, toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelere birey ve yurttaş olarak müdahale edebilmemize olanak tanıyacak güçlü yerel ve bölgesel topluluklara da gereksinimimiz var.

HD: *Özellikle Doğu Avrupa ülkelerini göz önünde bulundurarak, Avrupa Yerel Özerklik Şartı deneyiminden çıkarılabilecek derslerin neler olduğunu söyleyebilir misiniz?*

Hoffschulte: Avrupa "Yerel Özerklik Şartı" 1985'te yayınlandığında yalnızca altı ülke tarafından imzalanmıştı. Bugün, Şartı, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin neredeyse tümü (41 ülkenin 37'si) imzalamış, 30'u da onaylamış durumda. Bu durum, siyaset düşüncesinin ve felsefesinin bir başarı öyküsü olarak değerlendirilebilir. Günümüzde Avrupa Şartı bütün Avrupa ülkelerinin, özellikle de geçiş sürecindeki ülkelerin demokratikleşmesinin ve yerinden yönetimin temelini oluşturmaktadır.

HD: *Taslak Dünya Şartı, görev ve sorumluluklara değil, haklara ve yerel yönetimlere odaklanmış durumda. Yerinden yönetim, yurttaş denetimi ve katılım için de bir güvence oluşturuyor mu?*

Hoffschulte: Taslağın söyleminde, yerel yönetimleri, özekselleşme eğilimiyle devletlerin ve özeksel yönetimlerin yetkeci hatta demokratik olmayan karışımlarına karşı koruma düşüncesinin ağır bastığı doğrudur. Ancak taslak, özgürlüklerin yanı sıra görevlere de yer vermektedir. Bu açıdan, sorumluluklardan da söz edilmektedir. Yerel yönetimler, ulusal yasaların ve seçmenlerin yüklediği görevleri yerine getirmelidirler.

Özerk yerel yönetimlerin halkın gereksinmelerini kendi meclisleri ve kendi çalışanlarıyla en iyi biçimde yerine getirebilecek güçte olmasını istiyoruz.

HD: *Taslak Şart'ın önsözünde, yozlaşmayla savaşımda yerel demokrasinin önemi üzerinde duruluyor; yerel düzeyde yozlaşma ve anti-demokratik uygulamaların nasıl önüne geçilebilir? Bu açıdan Şart'ın daha ayrıntılı düzenlemelere yer vermesi gerekmez mi?*

Hoffschulte: Yerel meclislere ve yerel yönetimlerde çalışan görevlilere güven duyulamayacağı, yerel özerkliğe karşı öne sürülen tipik bir özekselci düşüncedir. Acaba dünyada bu konuda gerçek nedir? Deneyimler, yozlaşmanın genel olduğunu, kamuya hizmet sunan kuruluşlarda ve sorumlulukların yurttaş katılımından uzak biçimde belirlenip uygulandığı yerlerde, bunlarla savaşımda bulunmanın zor olduğunu göstermektedir. Buna karşıt olarak, yerel özerklik, yozlaşmanın sınırlandırılmasına olanak tanır; yanlış uygulamaların görüldüğü yerlere daha yakın olunduğundan dolayı, yerel yönetimlerde, türlü denetim araçları ve yurttaş araştırması daha etkili biçimde uygulanabilecektir. Yerel basının ve özgür kitle iletişim araçlarının, azgelişmişliğin hüküm sürmesine ve toplumsal gelişmenin sekteye uğramasına neden olan bu etmenlerle savaşıma katkı sağlayacağına inanıyorum.

HD: *Neden "hizmetlerin yerinde görülmesi" (subsidiarity) ilkesi, Şartta belirtildiği gibi, demokratik ve katılımcı demokrasinin temelini oluşturmaktadır?*

Hoffschulte: *"Hizmetlerin yerinde görülmesi",* Dünya Şartı'nda "kamu görevleri yurttaşa en yakın yönetim birimlerince yerine getirilecek" ve "sorumlulukların bir başka yönetim birimine verilmesi teknik ve ekonomik etkinlik gereklerine göre belirlenecektir" biçiminde açıklanan bir ilke olarak yer almıştır. "Hizmetlerin yerinde görülmesi" ilkesi için bir başka sözcüğün, "yakınlık" (proximity), kullanılmasının nedeni de budur. Bundan dolayı, gücümüzün yetmediği konularda yetkenin olanaklı olduğu ölçüde bir sonraki düzeye geçirilmesi gerekmektedir; unutulmamalıdır ki demokrasi tarih boyunca kent ve kasabalardan daha yukarıya, ulusal düzeye doğru gelişmiştir.

HD: *Varsıl ve yoksul belediyeler arasındaki akçal dengesizliği nasıl değerlendiriyorsunuz? Kaynakların adil dağılımı ve eşitlik nasıl sağlanabilir?*

Hoffschulte: Bu, taslak Dünya Şartı'nın çok önemli bir konusudur; hatta 1985 tarihli Avrupa Şartı'nda daha kesin bir biçimde belirtilmiştir. Biz de Taslak Şart'ta "akçal açıdan daha güçsüz durumda bulunan yerel yönetimler için yatay ve dikey akçal denkleştirme dizgesinin gerekli olduğunu" vurguladık. Bu, bütçelerinin yeterli bir bölümünü yerel vergilerden, ücretlerden ve harçlardan oluşturamayan bütün güçsüz birimlere devletin yardım etmesi gerektiği anlamına gelir. Bunun dışında, "yatay" gelir denkleştirmesi yoluyla varsıl ve yoksul yerel yönetimler arasında dayanışmanın oluşturulmasını da istiyoruz. Ekonomik açıdan güçlü kentler, kaynaklarını diğerleri ile paylaşmalıdırlar. Bu, bütün yerel birimlerin aynı düzeye getirilmesi anlamını taşımaz. Yerel başarımın ve etkililiğin bir ödülü olmalıdır ama daha güçlü kentlerin gelirlerinin bir bölümü diğerleri ile paylaştırılabilir.

HD: *Birden fazla yerel yönetim düzeyi tarafından yönetilen büyük anakentlerin sorunlarını nasıl ele alabiliriz? Şart bütün düzeylerdeki birimler için geçerli olacak mı? Eşgüdüm nasıl sağlanacak?*

Hoffschulte: Büyük kentler, büyük özeksel devletlerle aynı sorunları paylaşıyorlar: Giderek büyüme ve fiziksel olarak genişlemeden dolayı "yakınlık"ın kurulamadığı yerlerde özeksizleştirim ve yetki genişliğine gidilmesi gerekmektedir. Burada da hizmetlerin yerinde görülmesi ilkesi, yurttaşlara ve yerel birimlere, ilçe ya da kasaba düzeyindeki birimlerde yerine getirebilecekleri görevleri üstlenebilmeleri olanağı sağlamaktadır. Londra'dan Curitiba'ya, Berlin'den Manila'ya deneyimler, bu büyük kentlerin içinde özeksizleştirime gitmek demokratikleşmeyi ve maliyet etkenliğini sağladığından, daha küçük yerel birimlerin pek çok şey yapabileceğini göstermektedir.

HD: Eğer her bir yerel yönetim birimi kendi yönetsel yapısını belirlerse, bu durum bir yerel yönetimden diğerine geçmek istemeyen yerel yönetim çalışanlarına zarar verebilir. Bu soruna nasıl çözüm bulacağız?

Hoffschulte: Neden ekonomik ve endüstriyel girişimlerin deneyimlerinden yararlanmıyoruz? Yerel gereksinmelere karşı esneklik göstermek ve uyum sağlamak bir etkenlik sorunudur; bundan dolayı büyük uluslararası gruplar daha etkili çalışmak ve daha çok kar elde etmek için küçük birimler ya da "kar merkezleri" oluşturmaktadırlar. Kamu hizmetinde insan doğasının profesyonel davranışla bağdaşmayacağını gösteren bir kanıt yok. Çalışanların işlerinde daha sağduyulu olduklarında, daha özgür olduklarında, yasalara ve ilkelere saygı duyulduğunda ve karar verme yetkisi dağıtıldığında etkenliğin artacağını, kabul etmeliyiz

HD:*Yerel yönetimlerin izlenen ulusal politikalara uygun davranmalarını nasıl sağlayacağız? Gelişmekte olan pek çok ülkenin görece yeni ve kimi zaman da oldukça istikrarsız devletler olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, ulusal önceliklerin ve yerel gereksinimlerin arasında kurulması gereken dengeye Şartta yer veriliyor mu?*

Hoffschulte: Evet! Özerk yerel yönetim kavramı, bütün haklarımızı ve görevlerimizi kapsayacak biçimde anayasal ve tüzel çerçeve olarak kabul edilmiştir. Taslak Şart açık bir biçimde yerel yönetimlerin yerel işlerini "tüzel sınırlar içinde" düzenleme ve yürütme yetkisine sahip olduklarını belirtmiştir. Bu ilke, aynı zamanda, demokratik toplumun bulunduğu ve anayasanın özeksel güce bu öncelikleri belirleme yetkisi verdiği her yerde ulusal önceliklere saygı duyulmasını da içerir.

İstikrara kavuşamayan devletlere gelince, tarihten çıkardıklarımız ve bugüne değin edindiğimiz dersler, yüksek düzeyde özerklik tanınan yerel ve bölgesel yönetimlerin özekçi ya da özekselleştirilmiş devletlere göre daha fazla geliştiklerini ortaya koymuştur.

HD: Genel Kurul'ca onaylandığı takdirde, Dünya Şartı'nın ulusal politikaları yerel yönetimlerin öncelik ve gereksinimlerine göre değiştirebilme şansını nasıl görüyorsunuz?

Hoffschulte: Bu, her bir ülkenin Şart'ın hükümlerini onaylamasına ve ulusal tüzesine ya da anayasasına uyarlamasına bağlı olan bir konu. Taslak Şart'ın Avrupa örneğini izleyerek, onaylamada ülkelere maddeler arasında seçim yapma hakkını tanındığının altını çizmek gerekmektedir. Bunun anlamı, her ülkenin Şart'ın hangi

bölümünün kendi ulusal gereklerine, durumuna ve geleneklerine uygun düştüğüne karar vermek zorunda olmasıdır. Bana göre, özellikle en önemli ilkeler göz önünde bulundurulduğunda, uygulamaya geçmek için, bunun oldukça esnek bir yöntem olduğu söylenebilir. Dünya Şartı'nın, yurttaşlarımızın gereksinmelerine yanıt verilmesinin, hizmette halka yakınlığın, özeksizleştirimin, demokratikleşmenin ve gelişmenin **Magna Carta**'sı olacağını kabul etmek gerekiyor. Sonuç olarak, Gündem 21 ve Habitat Gündemi'nde de belirtildiği gibi, hızla değişen dünyamızda, küresel sorunlar bile yerel düzeyde ele alınmalıdır; söz konusu sorunlar ulusal yönetim ve yerel yönetimler arasında diyalog ve işbirliğine gidilmeden başarılı bir biçimde çözülemez. Dünya Şartı bu diyalog ve üretken işbirliği için ön koşulları hazırlamaktadır.